

UCHWAŁA NR XXX/15/13

RADY GMINY RYBNO

z dnia 26 marca 2013 r.

w sprawie uchwalenia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno
na lata 2013 – 2016

Na podstawie art.87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568; z 2004 r. Nr 96, poz. 959 i Nr 238, poz. 2390; z 2006 r. Nr 50, poz.362 i Nr 126, poz. 875; z 2007 r. Nr 192, poz. 1394; z 2009 r. Nr 31, poz. 206 i Nr 97, poz. 804 oraz z 2010 r. Nr 75, poz. 474 i Nr 130, poz.871) Rada Gminy Rybno, po uzyskaniu pozytywnej opinii Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwała co następuje:

§ 1

Przyjmuje się do realizacji „Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno na Lata 2013-2016”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Rybno.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Marjan Ligman

Załącznik 1 do Uchwały Nr XXX/15/13
Rady Gminy Rybno
z dnia 26 marca 2013r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYBNO NA LATA 2013-2016

Rybno, grudzień 2012 r.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marion Ligman

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Programu Opieki nad Zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	16
5. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	21
6. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	27
7. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Rybno	32
8. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Rybno	55
9. Założenia programowe i zadania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno	57
10. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	60
11. Źródła finansowania opieki nad zabytkami	62
12. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	63

1.**WSTĘP**

Celem opracowania **Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno na Lata 2013 – 2016** jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jej granicach administracyjnych, zgodnie z przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Program został opracowany zgodnie z wytycznymi Poradnika Metodycznego – Gminny Program Zabytków, przygotowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie.

Istotnym zagadnieniem uzasadniającym powstanie programu jest zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu, jak również jego promocja wśród mieszkańców oraz turystów. Funkcję tę można realizować między innymi poprzez edukację, począwszy od poziomu podstawowego oraz pobudzanie rozwoju turystyki. Działanie te mogą przyczynić się do przyspieszenia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Nieodzownym elementem tego typu działań jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji, jak również zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową. Aby to osiągnąć należy pobudzić świadomość właścicieli, użytkowników i jednostki samorządu terytorialnego, skłonić te grupy do współdziałania, wzbudzić ich odpowiedzialność za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywny udział w zakresie opieki nad zabytkami.

Niniejszy Program jest pierwszym dokumentem tego rodzaju opracowanym dla gminy Rybno. Postanowiono, że w programowanym okresie, tj. w latach 2013-2016 działania podejmowane w jego ramach, będą dotyczyły przede wszystkim działań określanych jako „miękkie”, tj. działań o charakterze nieinwestycyjnym. Celem ich jest przede wszystkim promocja gminy i jego dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym. Mają one stanowić podstawę do działań podejmowanych w kolejnych okresach programowych, gdy świadomość w zakresie ochrony zabytków będzie większa.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną obowiązku wykonania **Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno na Lata 2013 – 2016** jest *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.* (Dz. U. Nr 162 poz.1568 z późn. zm):

Art. 87. 1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.
6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych:

3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Obiekty zabytkowe są objęte ochroną prawną określoną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami). Dla niniejszego *Programu...* zasadne jest przywołanie poniższych artykułów tej ustawy:

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej

- epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
 3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
 4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
 5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
 6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
 7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
 8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
 9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
 10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
 11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
 12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy

zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 6.1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 z późniejszymi zmianami),

f) instrumentami muzycznymi,

g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

b) cmentarzyskami,

c) kurhanami,

d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

1) wpis do rejestru zabytków;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16.1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 17.1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
 - 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
 - 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
 4. składowania lub magazynowania odpadów.
2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami).

Art. 18.

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania

zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19.

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.
5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:
 - 1/ zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
 - 2/ inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
 - 3/ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Szczególnie ważną rolę *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* przypisuje właścicielowi lub posiadaczowi obiektu zabytkowego. Należy podkreślić, że dysponowanie zabytkiem powoduje – z jednej strony – obowiązki ciężące na właścicielu/użytkowniku, z drugiej jednak strony przysługują mu liczne prawa.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 25.

1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza: 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku; 2) uzgodnionego z

wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie; 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

2. W celu spełnienia wymagań, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Art. 26.

1. W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwały zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Art. 27. Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

We wniosku należy wskazać zakres planowanych prac, ze wskazaniem zaplanowanych do zastosowania materiałów budowlanych i rozwiązań technicznych.

Art. 28.

Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w Art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o: 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia; 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia; 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany; 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

3.3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.

W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy:

Art. 7.1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9/ kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.4. Inne akty prawne

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się także w innych obowiązujących ustawach, przede wszystkim:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),

- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623),

Art. 20, ust. 2:

W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem

decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001 Nr 13, poz. 123 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Art. 84 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie powinny zostać określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Założenia do Programu krajowego określiły cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
2. zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
3. zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),

4. zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
5. zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
6. zasady odwracalności metod i materiałów,
7. zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów – pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Założenia do Programu krajowego określiły priorytety:

A/ w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
2. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
3. Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
4. Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
5. Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
6. Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
7. Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
8. Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

B/ w zakresie działań o charakterze systemowym:

1. Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych

tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).

2. Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

C/ w zakresie systemu finansowania:

Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

D/ w zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

1. Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
2. Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
3. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

E/ w zakresie kształcenia i edukacji:

1. Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
2. Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
3. Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie

mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

F/ w zakresie współpracy międzynarodowej:

1. Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
2. Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Do czasu zakończenia prac nad Programem Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno nie ukończono prac nad programem krajowym, stąd możliwe było uwzględnienie w niniejszym programie jedynie wyżej omówionych tez do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami¹.

4.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020 (dokument wdrożeniowy: Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004–2013)”.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013 jest elementem opracowanej w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. W 2005 roku MKiDN przygotowało uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020. Narodowy Program Kultury określa politykę rządu wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego do 2013 r. Celem strategicznym programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Zawiera ona również ogólne wytyczne do konstruowania programu gminnego

Przyjęte zostały następujące priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

¹ Tezy dostępne na stronach Narodowego Instytutu Dziedzictwa <http://www.nid.home.pl/pliki/tezy.pdf>

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego". Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju (Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju, Dz.U. Nr 116, poz. 1206 z późn. zm.) oraz z założeniami do Krajowego Programu Ochrony Zabytków. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury "Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego" jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego" miał określony plan działania na lata 2004-2006.

Wytyczone zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- a. przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- b. podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- c. poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- d. ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.
- e. intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W dniu 6 września 2005 r. przyjęty został przez Radę Ministrów "Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego", który jest uzupełnieniem powyżej omówionych dokumentów rządowych.

5. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYBNO Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

5.1. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na Lata 2012-2015

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na Lata 2012-2015 został przyjęty uchwałą nr XIII/240/11 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2011 r.

Ideą opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla województwa warmińsko-mazurskiego było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej.

W celu realizacji idei opracowania, w/w Program ustalił podstawowe zakresy podejmowanych działań, zmierzających do ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego województwa:

1. Zespołenie i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez:
 - a/ realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;
 - b/ powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną (ochrony przyrody), architektoniczną i przestrzenną, celną oraz polityką bezpieczeństwa;
 - c/ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;
 - d/ uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa;
 - e/ uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi oraz zespołami architektonicznymi;

f/ opracowywanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju;

g/ wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy;

2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego:

a/ Wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonywania kompleksowych dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim bądź rewaloryzacyjnym;

b/ Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zagospodarowania;

c/ Dofinansowywanie wybranych prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi – wprowadzenie systemu wojewódzkich grantów badawczych;

d/ Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach, zgodnie z priorytetami określonymi w Programie;

e/ Wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa, tj. Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej, Program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w., Program ochrony dziedzictwa wiejskiego, Program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej, Program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki, Program ochrony zabytkowych zespołów dworsko-parkowych, Program ochrony alei przydrożnych, Program ochrony sanktuariów pielgrzymkowych, Program ochrony architektury sakralnej XIX i XX wieku, Program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych.

3. Opieka nad zabytkami ruchomymi poprzez:

a/ dokumentację;

b/ konserwację;

c/ działania promocyjne

4. Opieka nad zasobami muzeów

5. Program ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego województwa warmińsko-

mazurskiego

W Programie uznano obszar województwa warmińsko-mazurskiego za region o wyjątkowych walorach archeologicznego dziedzictwa kulturowego. Decydują o tym przede wszystkim:

- stosunkowo duża liczba znanych stanowisk, w tym dobrze zachowanych i mających wyjątkowe znaczenie dla archeologii europejskiej. Przykładem może być sieć osad nawodnych kultury kurhanów zachodniobałtyjskich bądź też kompleksy grodzisk, kurhanów, itp.;
- charakter wielu z nich, ujawniający interesujące związki z terenami ościennymi, w tym szczególnie od wschodu i zachodu regionu;
- walory stosunkowo nieprzekształconego jeszcze środowiska naturalnego, z którym współgra archeologiczny krajobraz kulturowy (np. grodziska i kurhany, a także niektóre charakterystycznie posadowione stanowiska płaskie).

Strategia ochrony archeologicznych zasobów regionu powinna się skupić na następujących zadaniach:

a/ współpracę ze środowiskiem tzw. „wykrywaczy” zmierzającą do pełnej kontroli ich działalności, a także dającą możliwości wykorzystania ich umiejętności w działaniach zmierzających do pełniejszego rozpoznania zasobów archeologicznych i zapobieganie działalności przestępczej polegającej głównie na nielegalnym handlu zabytkami archeologicznymi;

b/ szerszą niż dotychczas edukację i popularyzację w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez organizacje plenerowych festynów i pokazów, szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych itp.;

c/ wspieranie rewitalizacji zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;

d/ wspieranie działań zmierzających do podejmowania prac konserwatorskich przy archeologicznych zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;

e/ powołanie Muzeum Archeologicznego – nowoczesnej placówki o randze wojewódzkiej o odpowiednim zapleczu magazynowym, której zadaniem byłoby m.in. systematyczne gromadzenia i eksponowanie pozyskiwanych w trakcie badań materiałów zabytkowych, a także ich konserwację i digitalizację.

f/ utworzenie parków kulturowych, działających w oparciu o zabytki archeologiczne.

6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego.

7. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne.

- a/ utworzenie portalu internetowego, aktualizowanego na bieżąco, o wielowątkowym profilu informacyjnym na temat dziedzictwa kulturowego regionu;
- b/ stworzenie wojewódzkiego jednolitego systemu regionalnej popularyzacji i promocji zagadnień z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, szkół, organizacji pozarządowych itp.
- c/ działania wspierające wykorzystywanie obiektów zabytkowych (zwłaszcza nieużytkowanych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej;
- d/ realizacja programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; właściwa edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. „małych ojczyzn” i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej;
- e/ wydawanie i dofinansowywanie wydawnictw poświęconych zabytkom Warmii i Mazur;
- f/ promowanie i wspieranie przywracania lub utrzymywania w obiektach pierwotnych, historycznych funkcji;
- g/ współudział w organizacji i współfinansowanie imprez kulturalnych, zwłaszcza o znaczeniu ponadlokalnym, promujących dziedzictwo kulturowe;
- f/ działania związane z funkcjonowaniem szlaków edukacyjno-turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego;
- g/ organizacja i rozszerzenie formuły Europejskich Dni Dziedzictwa.

5.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno zgodny jest z wyznaczonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (uchwała nr XXXIII/505/02 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 lutego 2002 r.) celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony

środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe cele polityki przestrzennej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego dotyczą:

- ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego jako filaru turystyki;
- otoczenia szczególną troską obiektów zabytkowych o randze krajowej i międzynarodowej a także obiektów o mniejszej randze lecz decydujących o odrębności regionalnej;
- przywrócenia zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru (rewaloryzacja);
- zachowania historycznej zabudowy wiejskiej z układem drożnym oraz zabytkowych układów pałacowych, dworskich i parkowych;
- respektowanie w zagospodarowaniu przestrzennym bezkonfliktowego wkomponowania zabudowy w przestrzeń historyczną.

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego będzie obejmowało przede wszystkim:

- działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;
- opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;
- usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących krajobrazu kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonanie ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełnienie braków;
- przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji (np. turystyka).

5.3. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku

Założenia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno odwołują się do ogólnych treści przyjętych w Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku (uchwalonej przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwałą nr XXXIV/474/05 z dnia 31 sierpnia 2005 r.). W/w dokument nie zajmuje się w stopniu szczegółowym zagadnieniami związanymi z ochroną i opieką nad zabytkami. Zakłada jednak rozwój, konserwację, rewaloryzację i zagospodarowanie dóbr

kultury jako czynnik powiązany z rozwojem produktów turystycznych, zwłaszcza urozmaiceniem oferty w zakresie turystyki kulturowej. Wskazuje także na potrzebę włączenia obiektów zabytkowych do procesu integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej poprzez rozszerzenie w programach nauczania historii regionu zagadnień z zakresu dziedzictwa kulturowego.

5.4. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Działdowskiego

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Działdowskiego, opracowana w 2000 roku nie zajmuje się problematyką dziedzictwa kulturowego. Autorzy opracowania podkreślają jedynie – w części dotyczącej potencjału turystycznego – iż zabytki powiatu stanowią jeden z walorów przyciągających turystów oraz świadczą o zróżnicowanej historii regionu.

5.5. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Działdowskiego na lata 2004 – 2013.

Omawiane opracowanie jedynie wymienia – w przypadku obiektów rejestrowych dokładnie – zasób dziedzictwa kulturowego powiatu. Nie zajmuje się jednak zagadnieniami związanymi z ochroną i wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego w rozwoju powiatu.

6.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO (RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYBNO Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY)
-----------	--

6.1. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Rybno

Omawiany dokument zwraca jedynie uwagę na zabytkowe parki dworskie (w części opracowania dotyczącej ochrony środowiska przyrodniczego). Niestety, żaden z przyjętych w Strategii priorytetów nie dotyczy podejmowania działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

6.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rybno

Podstawowym dokumentem planistycznym określającym perspektywiczne kierunki i uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego będzie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rybno, które obecnie jest opracowywane.

6.4. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarze gminy Rybno:

- Uchwała Nr XVIII/31/96 Rady Gminy w Rybnie z dnia 24 czerwca 1996 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno i wsi Rybno w miejscowościach: Naguszewo, Rybno, Nowa Wieś (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego Nr 21, poz. 73 z dnia 8.08.1996r.);
- Uchwała Nr XVIII/32/96 Rady Gminy w Rybnie z dnia 24 czerwca 1996 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowościach: Wery, Grądy, Gronowo, Hartowiec (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego Nr 21, poz. 74 z dnia 8.08.1996r.);

- Uchwała Nr XX/50/96 Rady Gminy w Rybnie z dnia 30 października 1996 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w obszarze Rapaty (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego Nr 36, poz. 146 z dnia 12.12.1996r.);
- Uchwała Nr XXXI/74/97 Rady Gminy w Rybnie z dnia 23 grudnia 1997 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w obszarze działki Nr 40 Prusy (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego Nr 4, poz. 17 z dnia 5.03.1998r.);
- Uchwała Nr XXXVII/41/98 Rady Gminy w Rybnie z dnia 18 czerwca 1998 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego wsi oraz miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno dotyczącej fragmentów wsi: Hartowiec, Jeglia, Rumian, Wery (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego Nr 25, poz. 126 z dnia 19.08.1998r.);
- Uchwała Nr V/22/99 Rady Gminy w Rybnie z dnia 13 marca 1999 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowościach: Naguszewo, Rybno, Grądy, Hartowiec (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 18, poz. 181 z dnia 14.04.1999r.);
- Uchwała Nr IX/86/99 Rady Gminy w Rybnie z dnia 15 grudnia 1999 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowościach: Truszczyny, Jeglia, Dębień, Prusy, Tuczki, Żabiny, Koszelewy (pod dolesienie) (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 13, poz. 175 z dnia 25.02.2000 r.);
- Uchwała Nr XIII/124/2000 Rady Gminy w Rybnie z dnia 2 czerwca 2000 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowościach: Naguszewo, Rybno, Grądy, Jeglia (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 39, poz. 557 z dnia 3.07.2000r.);
- Uchwała Nr XIX/5/2001 Rady Gminy w Rybnie z dnia 3 marca 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowościach: Dębień, Tuczki, Żabiny, Koszelewy, Koszelewki (pod dolesienie) (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 43, poz. 664 z dnia 30.05.2001r.);
- Uchwała Nr XIX/6/2001 Rady Gminy w Rybnie z dnia 3 marca 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowościach: Rybno, Jeglia, Dębień, Tuczki (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 43, poz. 665 z dnia 30.05.2001r.);

- Uchwała Nr XXI/20/2001 Rady Gminy w Rybnie z dnia 31 maja 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowości Wery (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 60, poz. 984 z dnia 20.07.2001r.);
- Uchwała Nr XXI/21/2001 Rady Gminy w Rybnie z dnia 31 maja 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowości Rumian (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 60, poz. 985 z dnia 20.07.2001r.);
- Uchwała Nr XXX/12/2002 Rady Gminy w Rybnie z dnia 1 marca 2002 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Rybno oraz miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w części dotyczącej fragmentów wsi: Nowa Wieś, Naguszewo i Jeglia (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 44, poz. 686 z dnia 9.04.2002r.);
- Uchwała Nr XXXII/51/2002 Rady Gminy w Rybnie z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w rejonie wsi Gralewo-Rapaty (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 86, poz. 1254 z dnia 12.07.2002r.);
- Uchwała Nr XXXIII/58/2002 Rady Gminy w Rybnie z dnia 10 lipca 2002 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w rejonie wsi Szczupliny (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 104, poz. 1580 z dnia 26.08.2002r.);
- Uchwała Nr VII/86/2003 Rady Gminy w Rybnie z dnia 10 września 2003 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy i wsi Rybno w miejscowościach: Rybno, Nowa Wieś, Grądy, Żabiny, Prusy (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 168, poz. 2038 z dnia 23.10.2003r.);
- Uchwała Nr XIX/85/04 Rady Gminy Rybno z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w obrębie geodezyjnym Żabiny (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 13, poz. 265 z dnia 11.02.2005r.);
- Uchwała Nr XXVIII/60/05 Rady Gminy Rybno z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowości Nowa Wieś (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 30, poz. 659 z dnia 24.02.2006r.);

- Uchwała Nr XXIII/61/05 Rady Gminy Rybno z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowości Wery (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 30, poz. 660 z dnia 24.02.2006r.);
- Uchwała Nr XXVIII/62/05 Rady Gminy Rybno z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Rybno (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 30, poz. 661 z dnia 24.02.2006r.);
- Uchwała Nr XXXIII/32/06 Rady Gminy Rybno z dnia 29 września 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowości Rybno (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 177, poz. 2522 z dnia 21.11.2006r.);
- Uchwała Nr XXVII/12/09 Rady Gminy Rybno z dnia 27 lutego 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w miejscowości Rybno (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego Nr 50, poz. 786 z dnia 10.04.2009r.);
- Uchwała Nr XXII/24/12 Rady Gminy Rybno z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w obrębie geodezyjnym Naguszewo (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego z dnia 8 sierpnia 2012r., poz. 2259);
- Uchwała Nr XXII/25/12 Rady Gminy Rybno z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Rybno w obrębie geodezyjnym Żabiny (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego z dnia 13 sierpnia 2012r., poz. 2296).

Prawo stanowi, że w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, ale ujętych w ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Organ konserwatorski w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 39 ust. 3 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane wypowiada się w zakresie swojej właściwości na temat przedstawionego projektu budowlanego i wpływu zamierzenia inwestycyjnego na chronione właściwości obszaru/objektu, które zakwalifikowały go do ewidencji zabytków, analizując konkretne rozwiązania projektowe. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. –

Prawo budowlane, właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytku. Uzgodnienia projektów budowlanych obiektów realizowanych w strefie A pełnej ochrony konserwatorskiej, w przypadku inwestycji dotyczącej obiektu lub obszaru, który nie jest ujęty w gminnej ewidencji zabytków, a przepisy planu miejscowego nadal nakładają obowiązek uzyskania uzgodnienia konserwatorskiego, wojewódzki konserwator zabytków może zająć stanowisko w drodze pisma urzędowego na wniosek inwestora, np. wg art. 32 ust 1 pkt 2 ustawy – Prawo budowlane.

7.

CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

7.1. Ogólne informacje na temat historii i dziedzictwa kulturowego gminy

Działdowszczyzna to teren zamieszkiwany niegdyś przez pruskie plemie Sasinów. Losy tego obszaru w średniowieczu związane były z działalnością Zakonu Krzyżackiego. W czasie wojen polsko-krzyżackich wojska Władysława Jagiełły trzykrotnie przechodziły przez ziemię działdowską w latach 1410, 1414 i 1422. Po sekularyzacji Prus w 1525 r. zamek działdowski stał się siedzibą starosty, jako reprezentanta władzy książęcej. W czasie potopu w 1656 r. na zamku działdowskim przez kilka miesięcy rezydował król szwedzki Karol X Gustaw. Działdowszczyzna była wielokrotnie najeżdżana, a mieszkańców dziesiątkowały wojny i epidemie.

Zakończenie I wojny światowej i decyzje konferencji wersalskiej przyłączyły Działdowszczyznę do odradzającej się po okresie zaborów II Rzeczypospolitej. Utworzony wówczas powiat działdowski wszedł w skład województwa pomorskiego, a od 1938 r. warszawskiego. W okresie okupacji hitlerowskiej Działdowszczyzna była miejscem martyrologii, głównie inteligencji polskiej. W dawnych polskich koszarach III batalionu 32 Pułku Piechoty, Niemcy założyli przejściowy obóz zagłady, w którym zostali zamordowani m.in. arcybiskup Antoni Julian Nowowiejski oraz biskup Leon Wetmański. Liczne cmentarze upamiętniają miejsca masowych egzekucji więźniów obozu w okolicach wsi Komorniki, Lasku Zwierskich i w Lasach Białuckich. Przez obóz zagłady przeszło około 20 tys. osób, a liczbę pomordowanych szacuje się na ok. 3 tys.

Po II wojnie światowej powiat działdowski był kolejno: częścią województwa warszawskiego, olsztyńskiego, a od 1975 r. ciechanowskiego. 1 stycznia 1999 r. Działdowszczyzna powróciła pod administrację Warmii i Mazur.

7.2. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie gminy Rybno znajduje się czternaście obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną wynikającą z ujęcia ich w rejestrze zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, prowadzonym przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
Hartowiec	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.	A-1335 z 8.10.1981 r.
Koszelewy	kościół ewangelicki, drewniany, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego	1926 r.	A-599 z 5.10.1967 r.
Koszelewy	pałac murowany w zespole pałacowym	1795 r.	A-667 z 21.10.1967 r.
Koszelewy	park w zespole pałacowym	koniec XIX w.	A-667 z 21.10.1967 r.
Rapaty 1	dwór w zespole dworsko-folwarcznym	przełom XIX i XX w.	A-3561 z 16.09.1993 r.
Rapaty	spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	przełom XIX i XX w.	A-3561 z 16.09.1993 r.
Rapaty	stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	przełom XIX i XX w.	A-3561 z 16.09.1993 r.
Rapaty	budynek inwentarski w zespole dworsko-folwarcznym	przełom XIX i XX w.	A-3561 z 16.09.1993 r.
Rapaty	park w zespole dworsko-folwarcznym	przełom XIX i XX w.	A-3561 z 16.09.1993 r.
Rapaty	cmentarz w zespole dworsko-folwarcznym	przełom XIX i XX w.	A-3561 z 16.09.1993 r.

Rumian	kościół drewniany, parafialny p.w. św. Barbary	początek XVIII w. (1714 r.?)	A-670 z 21.10.1967 r.
Rumian	cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego	XVII w.	A-670 z 21.10.1967 r.
Szczupliny	ruiny kościoła ewangelickiego	XV/XVI w., XVIII w.	A-676 z 30.10.1967 r.
Szczupliny	cmentarz przykościelny w zespole kościoła ewangelickiego	XV w.	A-676 z 30.10.1967 r.

7.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków gminy Rybno, poza zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków, obejmuje także obiekty nierejestrowe. W przewadze są to zabytki budownictwa murowanego w typie wiejskim (budynki mieszkalne), obiekty użyteczności publicznej oraz sakralne.

Adres	Obiekt	Datowanie
Dębień	kapliczka przydrożna	początek XX w.
Dębień 3	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Dębień 3	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Dębień 4	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Dębień 10	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Dębień 15	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Dębień 24	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Dębień 24	budynek gospodarczy, drewniany	początek XX w.
Dębień 27	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.

Dębień 31	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Dębień 34	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Dębień 35	budynek mieszkalny, murowany	1915 r.
Dębień	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.
Grabacz 9	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Grabacz 9	budynek gospodarczy, drewniany	początek XX w.
Grabacz 11	budynek gospodarczy, drewniany	początek XX w.
Grabacz 11	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Grabacz 12	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Grabacz 12	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Gralewo Stacja 8	dom dróżnika, murowany	koniec XIX w.
Gralewo Stacja 8	budynek gospodarczy, murowany przy domu dróżnika	koniec XIX w.
Gralewo Stacja 9	budynek dworca kolejowego, murowany	koniec XIX w.
Gralewo Stacja 10	budynek mieszkalny, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
Gralewo Stacja	nastawnia kolejowa, murowana w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
Grądy 1	budynek mieszkalny, murowani-drewniany	początek XX w.
Grądy 2	budynek mieszkalny,	początek XX w.

	drewniany	
Grądy 2	budynek gospodarczy, murowany I	początek XX w.
Grądy 2	budynek gospodarczy, murowany II	początek XX w.
Grądy 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Gronowo 1	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
Gronowo 5	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Gronowo 7	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Gronowo 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Gronowo 15	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Gronowo 18	budynek mieszkalny z częścią gospodarczą, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Gronowo 19	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.
Gronowo 21	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.
Groszki 12	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.
Hartowiec	dwór w zespole dworsko- folwarcznym	XVIII w.
Hartowiec	spichlerz z wozownią w zespole dworsko- folwarcznym	koniec XIX w.
Hartowiec 17	gorzelnia murowana w zespole dworsko- folwarcznym	koniec XIX w.
Hartowiec 3	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.

Hartowiec 9	budynek mieszkalny, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
Hartowiec 9	budynek gospodarczy, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
Hartowiec 18	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Hartowiec 35	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Hartowiec 51	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Hartowiec 53	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Hartowiec 62	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Hartowiec 113	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Jeglia 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Jeglia 10	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
Jeglia 10	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Jeglia 13	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Jeglia 32	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Jeglia 46	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Jeglia 61	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Kopaniarze	kapliczka przydrożna	początek XX w.
Kopaniarze 5	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.

Kopaniarze 5	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Kopaniarze 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Kopaniarze 6	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Kopaniarze 10	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Kopaniarze 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Kopaniarze 12	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Kopaniarze 12	budynek gospodarczy, murowany I	początek XX w.
Kopaniarze 12	budynek gospodarczy, murowany II	początek XX w.
Kopaniarze 13	budynek mieszkalny, murowany	1922 r.
Kopaniarze 17 (Leśnictwo Kostkowo)	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Koszelewki	pozostałości parku w zespole dworsko- folwarcznym	początek XX w.
Koszelewki 3	budynek mieszkalny (dwojak), murowany w zespole dworsko- folwarcznym	początek XX w.
Koszelewki 4	budynek mieszkalny (czworak), murowany w zespole dworsko- folwarcznym	początek XX w.
Koszelewki 5	budynek szkolny?, murowany (zachowany częściowo)	koniec XIX – początek XX w.
Koszelewki 10	obora murowana w zespole dworsko-	początek XX w.

	folwarcznym	
Koszelewki 10	budynek gorzelni, murowany w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
Koszelewy	cmentarz ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny	początek XX w.
Koszelewy	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.
Koszelewy	ruiny kościoła ewangelickiego	XVI w.?
Koszelewy	cmentarz przykościelny	XVI w.
Koszelewy 7	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Koszelewy 11	budynek mieszkalny (dwojak), murowany w zespole pałacowo- folwarcznym	początek XX w.
Koszelewy 12	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 13	budynek mieszkalny (dwojak), murowany w zespole pałacowo- folwarcznym	początek XX w.
Koszelewy 14	budynek mieszkalny, drewniany	początek XX w.
Koszelewy 17	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 19	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 22	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Koszelewy 23	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 26/28	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.

Koszelewy 34	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Koszelewy 37	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Koszelewy 41	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Koszelewy 48	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 49	budynek mieszkalny, drewniany	początek XX w.
Koszelewy 53	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Koszelewy 55	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 58	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 61	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 65	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 65	budynek gospodarczy (2 bryły), murowano- drewniany	początek XX w.
Koszelewy 71	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Koszelewy 80	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Koszelewy 80	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Koszelewy 85	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Naguszewo 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Naguszewo 7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.

Naguszewo 7	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
Naguszewo 14	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Naguszewo 14	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Naguszewo 15	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
Naguszewo 15	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
Naguszewo 16	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Naguszewo 16	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Naguszewo 23	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Naguszewo 24	budynek mieszkalny z częścią gospodarczą, murowano-drewniany	początek XX w.
Nowa Wieś 1	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
Nowa Wieś 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Nowa Wieś 4	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Nowa Wieś 11	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Nowa Wieś 15	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
Prusy 7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Prusy 9	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
Prusy 14	budynek gospodarczy, murowany I	koniec XIX – początek XX w.

Prusy 14	budynek gospodarczy, murowany II	koniec XIX – początek XX w.
Rumian	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny	koniec XIX w.
Rumian	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny	lata 80-te XIX w.
Rumian	figura Chrystusa na kolumnie	koniec XIX w.
Rumian	aleja przydrożna, mieszana – odcinek do wsi Rumian do granicy powiatu koło Lewaldu Wielkiego	początek XX w.
Rumian 2	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 3	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 12/14	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
Rumian 16	budynek parafii, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Rumian 19	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 26	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 27	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 28	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 29	budynek mieszkalny,	początek XX w.

	murowany	
Rumian 30	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 41	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rumian 41	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rumian 42	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rumian 43	budynek młyna wodnego, murowano- drewniany	początek XX w.
Rumian 46	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	koniec XIX – początek XX w.
Rumian 48	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 48	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Rumian 49	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rumian 52	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Rumian 53	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Rumian 53	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Rumian 63	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny	koniec XIX w.
Rybno, ul. Grunwaldzka 2	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Grunwaldzka 10	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.

Rybno, ul. Grunwaldzka 12	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Kolejowa 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Kolejowa 14	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Kostkowo 1 (Leśnictwo Kostkowo)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Rybno, ul. Krótka 3	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Krótka 4	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Leśna 1	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Rybno, ul. Lubawska 2	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Lubawska 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Lubawska 11	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Lubawska 14	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Praska 4	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Praska 11	budynek mieszkalny, drewniany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Praska 17	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Sportowa 1	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
Rybno, ul. Sportowa 5	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Stroma 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 4	budynek mieszkalny,	koniec XIX – początek XX

	murowany	w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 5	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 12	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 24	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 26	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 30	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 31/33	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 40	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 46	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 48	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 57	budynek mieszkalny, drewniany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 68	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 70/72	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 87	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 88	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 89	kościół murowany, ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. Najświętszego Serca pana Jezusa (wraz z budynkiem)	początek XX w.

	mieszkalnym)	
Rybno, ul. Wyzwolenia 91	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 93	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Rybno, ul. Wyzwolenia 95	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 2	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 2	budynek mieszkalny, drewniany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 14	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 16	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 22	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 31	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 32	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 38	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 42	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 43	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zajeziorna 50	budynek mieszkalny, drewniany	początek XX w.
Rybno, ul. Zarybińska 8	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Rybno, ul. Zarybińska 12	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
Szczupliny	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.

Szczupliny (po lewej stronie drogi do Tuczek)	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.
Szczupliny	stajnia-wozownia murowana w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX - początek XX w.
Szczupliny	pozostałości parku krajobrazowego w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX - początek XX w.
Truszczyzny 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Truszczyzny 5	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Truszczyzny 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Truszczyzny 7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Truszczyzny 8	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Truszczyzny 9	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Truszczyzny 9	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Truszczyzny 18	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Truszczyzny 33	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
Truszczyzny 34	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Truszczyzny 37	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Truszczyzny 38	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki	kapliczka murowana, przydrożna (18)	początek XX w.

Tuczki	krzyż żeliwny na podstawie murowanej	koniec XIX w.
Tuczki	pałac murowany w zespole dworsko-folwarcznym	1855-1856 r.
Tuczki	zabudowania gospodarcze w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
Tuczki	pozostałości parku krajobrazowego w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
Tuczki	przepust wody pod torami kolejowymi	koniec XIX w.
Tuczki 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki 2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Tuczki 6	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki 7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki 8	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Tuczki 8	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Tuczki 9	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki 9	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Tuczki 10	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Tuczki 12	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki 12	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.

Tuczki 13	budynek mieszkalny, murowany (dwojak) w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
Tuczki 16	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Tuczki 16	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
Tuczki 17	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Tuczki 17	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
Tuczki 18	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
Tuczki 21	budynek mieszkalny, murowany (trojak) w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
Tuczki 22	budynek mieszkalny, murowany (dwojak) w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
Tuczki 23	budynek mieszkalny, murowany (trojak) w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
Tuczki 24	budynek mieszkalny, murowany (czworak) w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
Tuczki 25	budynek mieszkalny, murowany w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
Tuczki 35	młyn wodny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Tuczki 37	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.

Tuczki 38	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
Tuczki 38	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
Tuczki 43	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki 45	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki 48	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki 49	budynek mieszkalny, murowany	1914 r.
Tuczki 49	budynek gospodarczy, drewniany	początek XX w.
Tuczki 50	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Tuczki 51	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Tuczki 52	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Tuczki	gorzelnia murowana w zespole dworsko- folwarcznym	początek XX w.
Wery 1	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Wery 1	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Wery 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Żabiny	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.
Żabiny	cmentarz wojenny	II wojna światowa
Żabiny	pozostałości parku krajobrazowego	początek XX w.
Żabiny 18	budynek mieszkalny,	początek XX w.

	murowany	
Żabiny 18	budynek gospodarczy, murowany I	początek XX w.
Żabiny 18	budynek gospodarczy, murowany II	początek XX w.
Żabiny 23	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
Żabiny 25	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
Żabiny 46	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
Żabiny 47	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 78	budynek mieszkalny, drewniany	początek XX w.
Żabiny 80	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 82	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 87	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 92	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 97	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 100	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 106	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 110	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 112	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
Żabiny 113	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.

Żabiny 114	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
Żabiny 115	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.

7.4. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Rybno znajduje się 48 stanowisk archeologicznych, żadne z nich nie jest objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
1.	Dębień	32-56	I	1
2.	Groszki	31-56	I	42
3.	Groszki	31-56	II	43
4.	Hartowiec	32-55	I	1
5.	Kopaniarze	33-56	I	7
6.	Kopaniarze	33-56	II	10
7.	Koszelewki	33-56	I	2
8.	Koszelewki	33-55	I	16
9.	Koszelewki	33-56	II	14
10.	Koszelewki	33-55	II	17
11.	Koszelewy	33-56	I	1
12.	Koszelewy	33-56	II	15
13.	Koszelewy	33-56	III	16
14.	Malinkowo	33-56	I	13
15.	Nadleśnictwo Kostkowo	33-56	I	8
16.	Naguszewo	31-56	I	40
17.	Naguszewo	31-56	II	41
18.	Nowa Wieś	32-56	I	2

19.	Prusy	32-56	I	3
20.	Prusy	32-56	II	4
21.	Rumian	32-56	I	5
22.	Rumian	31-56	II	7
23.	Rumian	31-56	III	8
24.	Rumian	31-56	IV	9
25.	Rumian	31-56	V	10
26.	Rumian	31-56	VI	11
27.	Rumian	31-56	VII	12
28.	Rumian	31-56	VIII	13
29.	Rumian	31-56	IX	14
30.	Rumian	31-56	X	15
31.	Rumian	31-56	XI	16
32.	Rumian	31-56	XII	39
33.	Rybno	32-56	I	6
34.	Rybno Kolonia	32-56	I	7
35.	Rybno Kolonia	32-56	II	8
36.	Rybno-Zajeziorek	32-56	I	9
37.	Truszczyń	32-55	I	2
38.	Truszczyń	31-55	II	1
39.	Truszczyń	31-56	IV	5
40.	Truszczyń	31-56	V	6
41.	Truszczyń Kolonia	31-55	I	2
42.	Tuczki	33-56	I	4
43.	Tuczki	33-56	II	5
44.	Tuczki	33-56	III	6
45.	Tuczki	33-56	IV	9
46.	Tuczki	33-56	V	11
47.	Żabiny	33-56	I	3
48.	Żabiny	33-56	II	12

8.

OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY**RYBNO.****ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ**

W wyniku weryfikacji danych archiwalnych i waloryzacji zabytków nieruchomych wykonanej podczas sporządzania gminnej ewidencji zabytków, stwierdzono, iż na terenie gminy Rybno przeważają zabytki budownictwa murowanego, mieszkalnego. W gminnej ewidencji zabytków ujęte zostały obiekty o niezatartych cechach zabytkowych. Niestety, procesy modernizacji przebiegające ze znacznym nasileniem w ciągu ostatnich dwudziestu lat, w znacznym stopniu szkodzą obiektom architektury dawnej. Należy tu wymienić niefachowo prowadzone modernizacje i remonty – rozbudowy zmieniające bryłę budynku, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, często powiązana ze zmianą kształtu otworów, zmiany pokrycia dachów. Uszczerbek pod tym względem jest tym większy, iż właśnie charakterystyczne budownictwo stanowi o odrębności kulturowej tego terenu.

Obiekty sakralne zachowane są w dobrym stanie, na bieżąco remontowane, zaś wszelkie działania przy zabytkach są uzgadniane i akceptowane przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela 1. Analiza SWOT dla terenu gminy Rybno

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• różnorodny zasób zabytków charakterystycznych i wyróżniających region• wyjątkowe dawne zespoły dworsko-folwarczno-parkowe• różnorodny zasób zabytków budownictwa regionalnego, murowanego;• wysokie walory i atrakcyjność środowiska kulturowego dla gospodarki, mieszkańców i turystyki.	<ul style="list-style-type: none">• zły stan zachowania znacznej części obiektów zabytkowych• brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych;• zniekształcanie zespołów zabudowy historycznej poprzez wprowadzenie nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami;• słaba promocja zasobów oraz edukacja dotycząca walorów środowiska kulturowego;• niewielka ilość publikacji poświęconych dziedzictwu kulturowemu gminy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">• rosnąca rola samorządu regionalnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju regionalnego;• możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: państwowe, samorządowe, prywatne, wyznaniowe, środki UE i in.;• uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w programach, strategiach i planach rozwoju województwa, gmin i miast;• rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;• edukacja w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym.	<ul style="list-style-type: none">• pogarszający się stan techniczny tkanki zabytkowej spowodowany niewłaściwym użytkowaniem;• brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków;• niewłaściwe prowadzenie prac budowlanych, konserwatorskich, niezgodnie ze sztuką budowlaną;• dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji obiektów i zespołów zabytkowych;• niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków.

Źródło: Opracowanie własne

9. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYBNO

9.1 Cele strategiczne Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno na lata 2013-2016

W założeniach programowych i zadaniach *Programu...* powinna zostać uwzględniona specyfika gminy Rybno wynikająca z jej położenia, historii, przemian społecznych i gospodarczych. Wspieranie rozwoju gminy z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego powinno być podstawą obecnych i przyszłych działań, tak aby teren gminy Rybno był miejscem atrakcyjnym i przyjaznym, zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych.

Głównymi założeniami programu opieki nad zabytkami są:

- spójna polityka finansowania prac konserwatorskich w oparciu o ustawowe regulacje prawne;
- kompleksowa poprawa jakości historycznej przestrzeni publicznej;
- system eksponowania najbardziej wartościowych zabytków gminy Rybno;

Główne, długoterminowe cele polityki gminy Rybno, związane z ochroną zabytków to:

1. Planowe i konsekwentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków;
2. Racjonalne wykorzystanie gminnych funduszy na prace ratownicze, konserwatorskie i dokumentacyjne;
3. Powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju społeczno-gospodarczego oraz polityką przestrzenną gminy;
4. Wpieranie projektów związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych;
5. Powstrzymanie degradacji zagrożonych obiektów zabytkowych i obszarów oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania;
6. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
7. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
8. Realizacja przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

9. Prowadzenie działań informacyjnych, popularyzacyjnych i edukacyjnych związanych z promocją zabytków gminy i walorów krajobrazu kulturowego

9.1 Założenia programowe Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno

- 1) włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań Rady Gminy Rybno;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań prawnych opieki nad zabytkami;
- 3) rozpoznawanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) eksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- 6) tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewnienia ich opieki.

9.2. Zadania i kierunki działań Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rybno

9.2.1. Działania w zakresie odnowy zabytków:

- pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę zabytków będących własnością gminy Rybno;
- informowanie innych właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków;
- przeprowadzenie akcji informacyjnej w formie informacji na stronie internetowej urzędu, plakatu lub ulotek mającej na celu uświadomienie mieszkańcom gminy głównej zasady konserwatorskiej związanej z przeprowadzanymi remontami obiektów zabytkowych, tj. wykonywanie ich przy użyciu materiałów historycznie uzasadnionych, z maksymalnym zachowaniem substancji zabytkowej i minimalną w nią ingerencją.
- sprawowanie opieki nad dawnymi cmentarzami cywilnymi poprzez usuwanie roślinności zielnej oraz samosiewek drzew, oznakowanie obiektów, upowszechnianie wiedzy na ich temat wśród mieszkańców gminy, zwłaszcza dzieci i młodzieży szkolnej. Zwracanie szczególnej uwagi na obowiązek

otaczania opieką miejsc grzebalnych, niezależnie od pochodzenia i wyznania osób tam spoczywających.

9.2.2. Określenie zasad udostępniania zabytków w celach turystycznych

- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych zasad udostępniania w celach turystycznych.
- oznakowanie obiektów udostępnianych w celach turystycznych.
- opracowanie tablic informacyjnych umieszczonych na zewnątrz obiektów, zawierających podstawowe dane historyczne o obiekcie.
- upowszechniania wśród mieszkańców prowadzących działalność turystyczną i agroturystyczną zasad włączania obiektów historycznych do oferty turystycznej gminy oraz przygotowywania obiektów zabytkowych na cele turystyczne.

9.2.3. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w jednostkach prowadzonych przez gminę.
- publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej, w materiałach promocyjnych oraz na stronie internetowej gminy.

10.

**INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD
ZABYTKAMI GMINY RYBNO**

Przyjmuje się, że realizacja zadań, poprzez działania wskazane w niniejszym Programie możliwa będzie dzięki zastosowaniu następujących instrumentów:

- *prawnych*, polegających na uwzględnianiu zapisów niniejszego Programu przy tworzeniu innych dokumentów prawa miejscowego;
- *finansowych*, polegających na finansowaniu wszelkich działań zawartych w Programie w większej części z budżetu gminy, przy czym prace konserwatorskie przy obiektach należących do osób prywatnych, będą wymagały zaangażowania środków prywatnych,
- *koordynacji*, oznaczających współdziałanie w zakresie realizacji celów Programów z zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi,
- *społecznych*, co oznacza, że Program skierowany jest do odbiorcy masowego poprzez wszelkie działania edukacyjne i promocyjne,
- *kontrolnych*, polegających na egzekwowaniu zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, oraz walce z samowolami budowlanymi na zabytkach.

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z dnia 2 czerwca 2011 r.), precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.

Zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, podstawą sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków. Ewidencją zostają objęte zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomych spoczywa na wójcie gminy (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzona jest ewidencja zabytków gminy Rybno. Ewidencja zabytków prowadzona jest przez Wójta Gminy Rybno w formie kart adresowych. Ewidencja obejmuje zabytki nieruchome historyczne oraz karty adresowe stanowisk archeologicznych. Dla zabytków tych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: adres, rodzaj zabytku, opis obiektu, chronologia, sposób ochrony oraz dokumentacja fotograficzna.

Aktualizacja i uzupełnianie ewidencji zabytków polega na:

- 1) dokonaniu przeglądu w terenie z częstotliwością raz do roku obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków w celu weryfikacji obiektów pod kątem stanu estetycznego;
- 2) wykonaniu dokumentacji fotograficznej w razie zmiany stanu zachowania obiektu zabytkowego;
- 3) uzupełnieniu kart adresowych gminnej ewidencji zabytków o uzyskane w trakcie przeglądu dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną;
- 4) w przypadku czynności wymienionych w pkt 1-3 wskazane jest uczestnictwo specjalisty zajmującego się problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

Określenie stanów technicznych obiektów polega na:

- 1) nawiązaniu współpracy z organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego obiektów zinwentaryzowanych w gminnej ewidencji zabytków;
- 2) naniesieniu wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji zabytków;
- 3) określeniu niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów, określenie szacunkowej wartości ich przeprowadzenia.

W przypadku czynności wymienionych w pkt 1-3 wskazane jest uczestnictwo specjalisty zajmującego się problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków polega na wprowadzaniu do gminnej ewidencji zabytków zmian wynikających z rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów.

11.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Finansowanie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce może odbywać się z różnych źródeł. Podstawowe to:

1. źródła publiczne (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zewnętrzne);
2. źródła prywatne (osób fizycznych, organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.);

Fundusze strukturalne, których środki mogą być wykorzystane na zadania z zakresu rewitalizacji, to przede wszystkim:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR),
- Europejski Fundusz Społeczny (EFS),
- Inicjatywa Wspólnotowa (EQUAL)
- Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy.

Programy operacyjne, które zawierają zapisy odnoszące się do problematyki rewitalizacji w okresie do 2013 r. włącznie to:

- Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury (RPO Warmia i Mazury),
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (POKL),
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (POIG).

W okresie objętym niniejszym *Programem*, nakłady na ochronę zabytków i dziedzictwa kulturowego mogą pochodzić z:

- budżetu gminy;
- środków Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego na ochronę i utrzymanie miejsc cmentarnictwa wojennego;
- środków Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

12.

ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYBNO

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z realizacji programu Wójt Gminy Rybno sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy Rybno. Sprawozdanie o którym mowa będzie sporządzone w pierwszym kwartale po upływie dwóch lat od uchwalenia przez Radę Gminy niniejszego programu.

Prace nad kolejnym programem opieki nad zabytkami powinny być zainicjowane na 3 miesiące przed zakończeniem okresu czteroletniego obowiązywania programu. Dwuletnia ocena realizacji programu zawarta w sprawozdaniu będzie służyła ewaluacji programu. Zmiany w programie wymagają uchwały Rady Gminy Rybno.